

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 8. april 2020

Deres ref. 19/2782

HØRINGSUTTALELSE FRA RETTSPOLITISK FORENING – FORLENGELSE AV VARIGHETEN AV KORONALOVEN

1. Innledning

Det vises til departementets høringsbrev 01.04.2020, hvor det bes om høringsinstansenes syn på om varigheten av koronaloven bør forlenges, og hvor det foreslås enkelte mindre endringer i loven.

Rettspolitisk forening (Rpf) er en uavhengig forening bestående av jurister, studenter i juridiske fag og andre interesserte. Rettspolitisk forening arbeider blant annet for å forsvare rettsstatlige verdier og for å bedre den rettslige situasjonen for sosialt vanskeligstilte grupper. Foreningen ønsker med dette å uttale seg om forslaget.

2. Behovet for en fullmaktslov

Rettspolitisk forening mener at koronaloven av 27. mars 2020 ikke bør forlenges.

Rettspolitisk forening er prinsipielt negativ til en fullmaktslov som utfordrer maktfordelingsprinsippet og den alminnelige rettskildelæren i norsk rett. Selv i sin nåværende form, med de rettsikkerhetsgarantier som ble innarbeidet etter at et utvalg jurister fikk komme med sine merknader, utfordrer koronaloven rettstilstanden slik vi kjenner den i dag, og samt grunnleggende menneskerettigheter og sentrale rettsstatlige verdier. Foreninga mener at Stortinget bør kunne forlenge de enkelte tiltakene som er nødvendige, uten at selve fullmaktsloven forlenges.

Smittevernloven § 7-12 gir allerede omfattende fullmakter og forskriftskompetanse til regjeringen ved «utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom» som «truer folkehelsen». Før pandemien kom til Norge, og før krisen materialiserte seg, mente lovgiver at en slik fullmaktsbestemmelse var tilstrekkelig. Rettspolitisk forening er negativ til at det i krisetider gjøres forhastede lovendringer, med potensielt uante konsekvenser.

Vider mener foreningen at Regjeringen bør etterstrebe å foreslå konkrete lovendringer for hvert enkelt unntak, fremfor en fullmaktslov som gir Regjeringen slik kompetanse direkte. Vedtakelsen av koronaloven viser Stortingets evne til å vurdere lovendringer raskt. Også i slike tilfeller er det fare for at lovgivers forhastede vurderinger får uheldige konsekvenser. Det er likevel bedre at de forhastede vurderingene er underlagt parlamentarisk kontroll, etter de alminnelige vedtaksprosedyrer, enn at Regjeringen fatter slike vedtak alene.

Rettspolitisk forening vil i denne forbindelse påpeke at det er svært vanskelig å finne frem til de dokumenter som lå til grunn for de forskjellige forskriftene som allerede er vedtatt med hjemmel i koronaloven, sammenlignet med de utredninger, proposisjoner og innstillinger som danner grunnlaget for vanlige lovendringer. Fullmaktsloven øker sannsynligheten for beslutninger som ikke er tilstrekkelig utredet, og som det er vanskelig å føre en demokratisk kontroll med.

Rettspolitisk forening ønsker også å påpeke at Regjeringens hastverk fører til knappe beskrivelser av de faktiske forhold som ligger til grunn for forskriftene som setter lovbestemmelser til side. Prop.56 L (2019-2020) er et eksempel på dette, hvor behovet for unntak fra helselovgivningen er beskrevet med to setninger. Dersom Stortinget bare får servert regjeringens bilde av de faktiske forhold, er faren stor for at lovgivers tar beslutninger på bakgrunn av et unyansert bilde hvor interesseorganisasjoner og lignende ikke har fått kommet til ordet.

Rettspolitisk forening er positive til at regjeringen har sendt forslag om forlengelse av koronaloven på høring, med en frist som gir organisasjonslivet en viss mulighet til å områ seg. Samtidig mener foreningen at det også er behov for høringsrunder når det skal vedtas unntak i forskrift, og ber om at regjeringen følger opp dette.

3. Menneskerettslige begrensninger

Rettspolitisk forening mener det er helt sentralt at det ikke kan gjøres unntak i forskrift som vil stride mot Grunnloven, menneskerettsloven og Norges folkerettslige forpliktelser, jf. koronaloven § 2.

Imidlertid mener foreninga at de allerede vedtatte unntakene illustrerer hvorfor fullmaktsloven er uheldig, og hvorfor Regjeringen og Stortinget burde strekke seg langt for å vedta endringene på ordinær måte, slik at unntakene er underlagt tilstrekkelig faktisk og juridisk vurdering.

Midlertidig forskrift om straffegjennomføring for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av Covid-19 av 27. mars 2020 kan tjene som et eksempel. Forskriftens § 1 gir kriminalomsorgen mulighet til å nekte besøk dersom «sykefravær i kriminalomsorgen gjør det nødvendig».

Å nekte en mor besøk ra sine barn, vil kunne være et inngrep i retten til familieliv etter EMK artikkel 8, og kan gå på tvers av hensynet til barnets beste jf. Barnekonvensjonen artikkel 3. For at inngrepet skal være lovlig etter EMK artikkel 8, må det være «nødvendig i et demokratisk samfunn» for å tjene et av de opplistede, legitime formålene. Selv om et slikt inngrep blir gjort for å «beskytte helse», er det ikke sikkert at besøksnekten er «nødvendig i et demokratisk samfunn». Det er vanskelig å se om dette spørsmålet er tilstrekkelig utredet av ansvarlig departement.

Rettspolitisk forening frykter at juridiske problemstillinger som dette ikke blir tilstrekkelig vurdert ved fullmaktslovgivning, og at forskriftshjemlene kan stride mot menneskerettighetene.

4. Dersom fullmaktsloven forlenges

For å unngå forskrifter som potensielt kan stride mot menneskerettighetene, mener Rettspolitisk forening at noen av de opplistede lovene i koronaloven § 2 bør særreguleres. Noen lover hjemler større inngrep enn andre, og dette gir grunn til å trå ekstra varsomt. Av lovene som er listet opp i koronaloven, gjelder dette særlig straffeprosessloven, barnevernloven, straffegjennomføringsloven og lov om utlevering av lovbrytere.

Spørsmål kan rettes til styret2@rpf.no.

Med vennlig hilsen

For rettspolitisk forening

Tonje Lilaas Larsen